

ISTORIOGRAFIJA

Dr MILAN GULIĆ, istraživač-pripravnik
Institut za savremenu istoriju
Beograd, Trg Nikole Pašića 11

TRIDESET GODINA ČASOPISA „ISTORIJA 20. VEKA“ 1983–2013.

Usljed dinamičnosti 20. stoljeća i svih promjena, kriza i sukoba na prostoru Srbije koje su se smjenjivale velikom brzinom, svaki kontinuitet dobroga zaslužuje pohvalu. Upravo su složene prilike u političkom i ekonomskom pogledu najnepogodnije za razvoj nauke i očuvanje kulture. Naučni časopisi su se stvarali, ali i gasili usljed nemogućnosti da opstanu u teškim vremenima. Međutim, značajan broj naučnih časopisa uspio je da, uprkos svemu, opstane i ostane važan činilac u razvoju svih naučnih oblasti u Srbiji. U 2013. navršava se 30 godina otkako je Institut za savremenu istoriju otpočeo sa izdavanjem časopisa *Istorija 20. veka*. Za tri decenije koliko postoji, časopis je izrastao u jedan od najznačajnijih u okviru društvenih i humanističkih nauka u Republici Srbiji. Iako su godine u kojima je izlazio bile obilježene nestankom zemlje u čijim okvirima je nastao kako časopis, tako i sam Institut za savremenu istoriju, zatim ratovima, sankcijama, nemaštinom i mnogim drugim problemima, on je opstao, rastao, jačao i razvijao se. Od početnih dva broja godišnje, preko više godina u kojima je izlazio samo po jedan dvobroj, časopis od 2010. godine izlazi redovno tri puta godišnje. Za tri decenije izlaženja mijenjao se i u pogledu likovno-grafičkog dizajna, smjenjivali su se urednici, članovi redakcije, a u kratkom periodu promjenjeno je bilo i pismo na kome je štampan od svog osnivanja.

Časopis *Istorija 20. veka* je prvi put izašao 1983. godine, nakon što je donijeta odluka da se prestane sa izdavanjem periodičnih publikacija koje su do tada krasile izdavaštvo Instituta – Zbornik radova *Istorija XX veka* (izlazio 1959–1982) i *Prilozi za istoriju socijalizma* (1964–1982). Zbornik radova je za 23 godine postojanja izašao u 13 pojedinačnih brojeva i jednom dvobroju (ukupno 15 svezaka), dok su *Prilozi za istoriju socijalizma*, za 18 godina postojanja, izašli u deset pojedinačnih brojeva i jednom dvobroju (ukupno 12 svezaka). Kako je navedeno u uvodnoj riječi Uređivačkog odbora iz juna 1983, objavljenoj u prvom broju časopisa, „ova odluka prouzrokovana je s jedne strane, finansijskom situacijom Instituta; postalo je presku-

po izdavanje ovih obimnih publikacija, a s druge strane, osećao se nedostatak glasila Instituta u kome bi se mogli objaviti tekstovi iz savremene istorije različitog žanra i naučnog saopštavanja“. Časopis je pokrenut sa ciljem da se u njemu „obelodanjuju originalni naučni radovi (rasprave i članci), ali isto tako i svi oblici stručnih radova, a posebno kritike, historiografski osvrti i prikazi“.¹

Inicijativa za osnivanjem časopisa data je, kako navodi Milan Vesović, još 1978. godine od strane saradnika Instituta Branislava Gligorijevića. Činjenica da su tada postojeće institutske periodične publikacije znatno umanjile učestalost izlaženja (u periodu 1959–1972. objavljeno je 12 od ukupno 15 svesaka Zbornika radova *Istorija XX veka*, kao i osam od 12 objavljenih svesaka *Priloga za istoriju socijalizma*) uticala je na razvoj ove ideje. Ideja je ponovo pokrenuta tokom 1981, da bi 17. decembra iste godine bio formiran Inicijativni odbor za pokretanje časopisa u čiji su sastav ušli: Draža Vuksanović-Anić, Slavoljub Cvetković, Branislav Gligorijević, Smiljana Đurović, Toma Milenković, Miroljub Vasić i Nikola B. Popović. Na sastanku Inicijativnog odbora 2. marta 1982. donijeta je odluka o nazivu časopisa, dinamici izlaženja, pismu na kojem će se štampati, stalnim i posebnim rubrikama, a dat je i prijedlog o izboru glavnog i odgovornog urednika, Uređivačkog odbora i Izdavačkog saveta. Prvi glavni i odgovorni urednik časopisa, izabran na sjednici Radničkog saveta Instituta za savremenu istoriju u aprilu 1982, bio je Nikola B. Popović. Sastav prvog Uređivačkog odbora konačno je utvrđen u decembru iste godine, a uz glavnog i odgovornog urednika, činili su ga: Živko Avramovski, Toma Milenković, Slobodan Milošević, Todor Stojkov, Miroljub Vasić i Milan Ristović kao sekretar.² Ubrzo je izdat i Akt o osnivanju časopisa, podnijeta je prijava o osnivanju i upisu u registar Republičkog komiteta za informacije Socijalističke Republike Srbije 23. maja 1983. Prvi broj časopisa na 179 strana pojavio se pred čitaocima, naučnom i kulturnom javnošću u oktobru iste godine.³

U toku prve decenije izlaženja časopisa postojao je i njegov Izdavački savet, čiji je zadatak bio da „razrađuje i bliže utvrđuje programsku koncepciju časopisa i odlučuje o osnovnim pitanjima uređivačke politike“. Većina članova Izdavačkog saveta je bila izvan samog Instituta. Na izbor

---

¹ Reč Uređivačkog odbora, *Istorija 20. veka*, br. 1/1983, 7; Никола Б. Поповић, *Двадесет година часописа Историја 20. века, 1983–2003*, *Историја 20. века*, бр. 2/2003, 9–10.

² Ubrzo po objavljivanju prvog broja časopisa preminuo je član Uređivačkog odbora dr Todor Stojkov, pa je počevši od broja 1 za 1985. novi član prvog Uređivačkog odbora postala Smiljana Đurović (*In memoriam prof. dr Todor Stojkov (25. VII 1925–28. X 1983)*, *Istorija 20. veka*, br. 2/1983, 195–197).

³ Milan Vesović, *Petnaest godina časopisa Istorija 20. veka 1983–1997*, *Istorija 20. veka*, br. 2/1997, 211–218; Svetlana Popović, *Istorija 20. veka 1983–1992. Analiza sadržaja*, *Istorija 20. veka*, br. 1/2000, 131–142.

njegovih članova saglasnost je davalo Izvršno veće SR Srbije, a za svoj rad Savet je bio „moralno-politički odgovoran pred javnošću i pred osnivačem“.⁴ Prvi Izdavački savet (1983–1984) činili su: Rista Antunović, Slavoljub Cvetković, Venceslav Glišić, Toma Milenković, Petar Milosavljević, Dragoljub Petrović, Nikola B. Popović, Sava Radović, Čedomir Štrbac i Milan Vesović. U drugom i posljednjem Izdavačkom savetu (1985–1993) bili su Đorđe Knežević, Milan Matić, Toma Milenković, Petar Milosavljević, Dragoljub Petrović, Nikola B. Popović, Čedomir Štrbac i Vuk Vinaver. Drugi saziv Saveta je tokom rada imao i dvije izmjene. Nakon smrti Vuka Vinavera 1985. u Savet je izabran Slobodan Bosiljčić, a umjesto Nikole B. Popovića 1988. u Savet je ušao Branislav Gligorijević.

Još od prvog broja časopisa utemeljene su rubrike prema kojima su strukturirani prilozi u svakom pojedinačnom broju. Značajnijih odstupanja od prvobitne strukture nije bilo. Ustaljenu strukturu časopisa činili su i danas čine odjeljci: *rasprave i članci, prilozi, dokumenti, osvrti i prikazi*. Sporadično, prema potrebi, dodavane su i rubrike: *informacije o novim knjigama, bibliografije, polemike, svedočanstva, ličnosti, historiografija, kritike, hronologije, informacije o naučnim skupovima, informacije o radu Instituta i nekrolozi*. *Rasprave i članci* koje, zasnovane na izvornim dokumentima i naučno utvrđenim činjenicama predstavljaju raznovrsnu analizu istorijskih procesa, pojava i događaja, predstavljaju srž svakog broja časopisa. Rubrika *Prilozi* obuhvata istorijske probleme manjeg obima, svojevrstne istorijske „detalje“, a koji su takođe zasnovani na arhivskim dokumentima, relevantnoj literaturi i dnevnoj i periodičnoj štampi. U časopisu se publikuju i arhivska dokumenta od posebnog značaja, koja ranije nisu bila dostupna javnosti ili nisu korišćena u naučnim istraživanjima. Rubrika *Istoriografija* obuhvata analizu literature o određenoj tematici sa manjim ili većim kritičkim osvrtom. Podrobna i svestrana analiza objavljenih publikacija svrstavana je u rubriku *Kritika*, dok su u *Osvrte* svrstavani prikazi knjiga sa temeljnom analizom sadržaja, uz primjese kritike. *Prikazi* objavljuvani u *Istoriji 20. veka* obuhvataju duže ili kraće informacije o knjigama koje predstavljaju tekuće trendove u historiografiji. Prikazi ne daju značajnije vrijednosne sudove o tim knjigama već ih predstavljaju naučnoj i stručnoj javnosti i izlažu njihovu korisnost za historiografiju. *Polemike* su rijeđe bivale zastupljene u časopisu, pojavljuju se po potrebi, a predstavljaju temeljne sukobe mišljenja.

Uređivačka politika časopisa je insistirala na raznovrsnosti tema, proširivanju kruga saradnika i pristupa istorijskom istraživanju. Hronološki okvir priloga objavljuvanih na stranicama časopisa bio je vrlo širok. Počevši od problematike jugoslovenskog ujedinjenja i stvaranja prve države Južnih Slovena, preko funkcionisanja, političkog i ekonomskog razvoja jugosloven-

---

⁴ M. Vesović, *n. d.*, 215.

ske kraljevine, problematike Drugog svjetskog rata, zatim razvoja socijalističke Jugoslavije i naročito njene spoljne politike, sa naglaskom na sukobu sa zemljama sovjetskog lagersa i izgradnji jugoslovenske politike nesvrstanošći, pa sve do pitanja raspada jugoslovenske države i etničkih ratova na jugoslovenskom prostoru. Upravo su na stranicama časopisa otvarane vrlo aktuelne teme građanskih ratova na prostoru današnje Hrvatske i Bosne i Hercegovine, kao i vazdušnih udara NATO-a na tadašnju SRJ 1999. godine.

U časopisu su se rijeđe pojavljivali radovi koji su se ticali perioda Prvog svjetskog rata i prvih godina XX vijeka, pošto je njegovo hronološko usmjerenje više bilo okrenuto ka periodu nakon jugoslovenskog ujedinjenja 1918. godine. U najznačajnijoj mjeri je period postojanja jugoslovenske kraljevine bio predmet interesovanja naučnih istraživanja publikovanih u časopisu. Kompletna dostupnost postojećih dokumenata i hronološka zaokruženost jednog perioda u razvoju jugoslovenske države bili su osnovni motivi za ovakvu zastupljenost međuratnog perioda. Među radovima o Kraljevini SHS/Jugoslaviji najzastupljeniji su bili radovi o njenom društvenom i državnom uređenju i političkim partijama, dok su u prvim godinama izlaženja časopisa bili zastupljeni i radovi o položaju i djelovanju Komunističke partije Jugoslavije (KPJ) u jugoslovenskoj kraljevini.

Proučavanje Drugog svjetskog rata, naročito u prvim godinama izlaženja časopisa, svodilo se na partizanski pokret, dok se radovi o Jugoslovenskoj vojsci u otadžbini (JVuO) pojavljuju tek nakon 1991. godine. Radovi o ostalim oružanim formacijama na prostoru Srbije i Jugoslavije su bili i ostali malobrojni. Proučavani su razni aspekti ratnog perioda, od vojnih operacija, preko koncentracionih logora, broja žrtava, izgradnje narodne vlasti, do spoljnopolitičkih, privrednih i kulturnih pitanja. Kako je u svojoj analizi o pisanju *Istorije 20. veka* o Drugom svjetskom ratu istakla Tamara Spasojević, na stranicama časopisa uočavaju se „tri slike“ Drugog svjetskog rata. Prva je prisutna u periodu 1983–1991, druga 1992–1997, a treća 1997–2001. godine. U prvom periodu izlaženja časopisa, kada je u pitanju Drugi svjetski rat dominiraju teme koje se tiču NOR-a, KPJ, revolucije i djelatnosti Josipa Broza Tita. O tome se pisalo isključivo u afirmativnom smislu. O JVuO i njenom predvodniku generalu Dragoljubu Mihailoviću se gotovo i nije pisalo, a kada se i pisalo onda je to bilo u negativnom tonu. Tek je 1991. godine u jednom radu Kosta Nikolić, analizirajući njemačka dokumenta, pisao o dva antifašistička pokreta na jugoslovenskom prostoru.⁵ U prvom periodu su bibliografske jedinice sa temom najvećeg sukoba u istoriji čovječanstva brojčano zauzimale oko trećine od ukupnog broja jedinica po svesci časopisa. U drugom periodu se češće uočavaju radovi koji govore

---

⁵ Kosta Nikolić, *Prilog proučavanju karaktera ustanka u Srbiji 1941. godine*, Istorija 20. veka, br. 1–2/1991, 91–129.

o Ravnogorskom pokretu, generalu Mihailoviću, stradanju Srba na prostoru Nezavisne Države Hrvatske. Ovi radovi su jasno nastajali pod uticajem savremenih dešavanja, kada je na prostoru Hrvatske u toku bio građanski rat između vlasti u Zagrebu i srpskog stanovništva na prostorima sa njihovom apsolutnom ili relativnom većinom. I dalje se pisalo o KPJ, NOR-u i J. B. Titu, ali nije više u pitanju bilo jednoglasje. Tematika Drugog svjetskog rata je bila prisutna u prosjeku u petini od ukupnog broja bibliografskih jedinica po sveci časopisa. Od 1997. počinju u znatnijoj mjeri da budu prisutne teme koje su ranije bile zaobilazene. Drugo vrijeme i nove generacije istoričara uticale su da se počinju pojavljivati radovi koji na znatno drugačiji način posmatraju rat na jugoslovenskom prostoru 1941–1945. godine. Međutim, ukupan broj bibliografskih jedinica o Drugom svjetskom ratu se osjetno počeo smanjivati, tek je svaka deseta, u prosjeku, u ovom periodu imala taj rat kao osnovu.⁶

Povećanjem vremenske distance radovi koji su se ticali perioda socijalističke Jugoslavije postajali su sve brojniji. Primjetno je da iz socijalističkog perioda Jugoslavije dominiraju teme iz prve decenije njenog postojanja, dok su teme iz perioda nakon 1955. godine daleko rijeđe, ali posljednjih godina sve prisutnije, zahvaljujući povećanju dostupnosti arhivskih dokumenata. Posmatrajući ove radove zaključujemo da je češće predmet proučavanja bila specifična i vrlo razvijena spoljna politika posleratne jugoslovenske države, nego što je to bio njen unutrašnji razvoj. Mnogi događaji važni za razvoj jugoslovenske socijalističke države kao i za shvatanje cjelokupnog njenog postojanja samo su sporadično doticani u radovima, a nerijetko nisu ni bili predmet istraživanja publikovanih u časopisu. U jednom periodu izlaženja časopisa svakako da su postojali i politički razlozi (autocenzura) zbog kojih se neke važne, ali „škakljive“ teme nisu podrobnije proučavale.

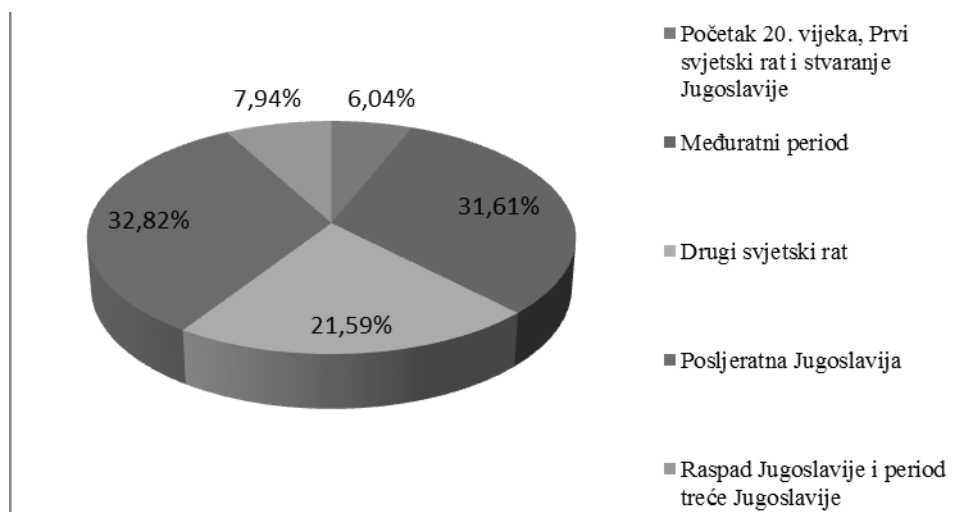
Period raspada jugoslovenske države i etničkih ratova na postjugoslovenskom prostoru, kao i život posljednje, treće Jugoslavije vrlo rijetko su nalazili svoje mjesto na stranicama časopisa. Razloga za to je mnogo, a glavni su nesumnjivo nepostojanje vremenske distance i oskudnost dostupnih arhiva. Međutim, važnost problema, poplava publicističkih i memoarskih radova, ali i objavljivanje zbirki dokumenata omogućili su da se prvi tekstovi i sa ovim temama pojave i da se upravo na stranicama časopisa *Istorija 20. veka* otvore neka važna pitanja najnovije srpske istorije (povratak višepartijskog sistema u Jugoslaviji, izbijanje etničkih ratova, masovni zločini, vazdušne borbe nad Jugoslavijom 1999. i dr.).

Analizirajući priloge objavljene u časopisu *Istorija 20. veka* uočavamo da je težište objavljivanih radova bilo na istoriji jugoslovenskog prostora i nešto šire Balkanskog poluostrva. Iako je časopis bio otvoren i za dostig-

---

⁶ Тамара Спасојевић, *Слика Другої свейскої рата у часопису Историја 20. века*, Историја 20. века, бр. 1/2004, 105–130.

nuća drugih nauka u njemu dominiraju historiografski radovi, koje smo prema periodima istorije o kojima govore mogli podijeliti na nekoliko grupa: početak 20. vijeka, Prvi svjetski rat i stvaranje jugoslovenske države (do 1918); međuratni period (period Kraljevine SHS/Jugoslavije, 1918–1941), Drugi svjetski rat (1941–1945), period socijalističke Jugoslavije (1945–1991) i period raspada SFRJ, postojanja SRJ i ratova na postjugoslovenskom prostoru (od 1991. do danas). Uočljivo je da su godinama dominirali prilozi iz međuratnog perioda, ali je, otvaranjem arhiva, povećano interesovanje za period socijalističke Jugoslavije, pa su radovi sa tematikom 1945–1991. godine preuzeli primat. Prema periodima 20. vijeka o kojima govore, radovi su procentualno raspoređeni na sljedećem grafikonu:

Protežući svoje postojanje kroz više državnih oblika (SFRJ, SRJ, SCG i Srbija) časopis je nastojao da čvrsto stoji na nogama naučne utemeljenosti, da čuva intelektualnu nezavisnost i pravo na drugačije mišljenje. U težnji za iznošenjem činjenica iz prošlosti časopis je otvarao i mnoga pitanja koja su bila vrlo aktuelna, a izdavao je i prigodne, tematske brojeve kada su obilježavane značajne godišnjice iz istorije Srbije i Jugoslavije. U broju 1–2 za 1991. obilježeno je 50 godina od njemačkog napada na Kraljevinu Jugoslaviju objavljivanjem rezimea saopštenja saradnika Instituta za savremenu istoriju sa naučnog skupa *Jugoslavija u Drugom svetskom ratu 1941. godine*, koji je održan u Beogradu. Tada je objavljeno ukupno 13 rezimea tematski vezanih za prvu ratnu godinu na jugoslovenskom prostoru u Drugom svjetskom ratu. Naredni broj (1–2/1992) bio je u potpunosti tematski posvećen problemu granica jugoslovenske države, sa ciljem da se daju „samo osnovne historiografske činjenice i interpretacije, otvarajući vrata daljim istraživanjima i spoznajama, i dubljim promišljanjima istorijske sudbine

jugoslovenskih granica, samim tim i istorije jugoslovenskih naroda u modernom dobu“. Ovaj tematski dvobroj pojavio se u godini kada je i formalno nestala „druga“ Jugoslavija, na njenom prostoru stvorene četiri nove države, kao i „treći“ oblik jugoslovenske zajednice, u okvirima srpsko-crnogorske savezne države. Na tako aktuelnu temu odgovoreno je sa 13 naučnih radova, koji su hronološki bili podijeljeni na periode 1918–1941, 1941–1945. i 1945–1948. godine. Tematskom broju pridodati su i prilozi za istoriju istoriografije o jugoslovenskim granicama, dokumenti posvećeni problemu granica u Jugoslaviji, kao i hronologija o granicama Jugoslavije 1918–1992. godine.

Tematskog karaktera je bio i broj 1–2 za 1993, a ticao se istorijskih korijena krize i raspada Jugoslavije 1918–1991. godine. Ovaj broj časopisa pojavio se usred, možda, najteže godine po Srbiju tokom ratova na jugoslovenskom prostoru. Tada je socijalistička Jugoslavija već bila nestala i u tragovima, nova Savezna Republika Jugoslavija je bila okovana žestokim valom međunarodnih sankcija, a na prostoru bivših jugoslovenskih republika Hrvatske i BiH bjesnio je surov građanski rat. Naučnici su pokušali da daju svoje viđenje jugoslovenskog puta u katastrofu koja im se odvijala pred očima. Njihovi prilozi su se kretali u nekoliko tematskih okvira: međunarodni faktori (poredak) i Jugoslavija, komunisti i srpsko pitanje i pitanje ekonomske integracije Jugoslavije.

Iako nije proglašen za tematski, dvobroj iz 1999. godine, potpuno razumljivo, većinski je bio prožet radovima koji su se ticali jugoslovensko/srpsko-albanskih odnosa, položaja Albanaca u jugoslovenskoj državi i situacije na Kosovu i Metohiji. Činjenica da se SRJ borila sa albanskim separatizmom na KiM tokom 1998. i 1999, kao i NATO agresijom u proljeće 1999. godine uticala je na takav sadržaj broja. S obzirom na rat u kojem se država našla, pohvalu zaslužuje sama činjenica da je časopis, uprkos vanrednim okolnostima, izašao i da su naučni radnici smogli snage da iz svog ugla sagledaju toliko aktuelno pitanje srpsko-albanskih odnosa.

Posebno mjesto među tematskim brojevima časopisa *Istorija 20. veka* ima broj 2 za 2008. godinu, koji je posvećen godišnjici stvaranja jugoslovenske države (1918–2008). U njemu se našlo 15 priloga, uglavnom saradnika Instituta za savremenu istoriju, koji su davali cjelovitije slike pojedinih perioda postojanja jugoslovenske države, poput radova Koste Nikolića,⁷ Ljubomira Petrovića,⁸ koaturskog rada Bojana Dimitrijevića i Stanislava Sretenovića,⁹ Nebojše A. Popovića,¹⁰ Ranke Gašić,¹¹ Momčila Pavlovića,¹²

⁷ Коста Николић, *Срби и стварање Југославије*, Историја 20. века, бр. 2/2008, 11–22.

⁸ Љубомир Петровић, *Југословенско друштво између два свешка раиша*, Историја 20. века, бр. 2/2008, 23–44.

⁹ Бојан Димитријевић, Станислав Сретеновић, *Стољна политишка Краљевине СХС/Југославије 1918–1941*, Историја 20. века, бр. 2/2008, 45–83.

Srdana Cvetkovića,¹³ Dragana Bogetića¹⁴ i Dragomira Bondžića¹⁵. Ovaj tematski broj je bio specifičan i po tome što u njemu nije bilo standardnih rubrika (osvrta, dokumenata, prikaza), što je štampan ćirilичnim pismom i na znatno većem broju strana nego što je to uobičajeno (542). Upravo zbog toga, ovaj broj časopisa je imao sve karakteristike tematskog zbornika radova.

Sva tri broja za 2011. godinu bila su tematski priređena. Broj 1 je bio posvećen godišnjici početka Drugog svjetskog rata na jugoslovenskom prostoru. Većina radova se odnosila na dolazak ratnog požara na teritoriju Kraljevine Jugoslavije ili uopšte na Drugi svjetski rat na jugoslovenskom prostoru. Pisalo se o četničkim jedinicama i gubicima neprijateljske avijacije u Aprilskom ratu, nastanku nacionalnih pokreta otpora, politici NDH prema Srbiji, a analizirani su i sadržaji časopisa koji su izlazili u okupiranoj Srbiji (*Novo vreme* i *Glasnik Srpske državne straže*). Od ovog broja časopis je znatnije promjenio svoj likovno-grafički dizajn. Umjesto dotadašnjih kratkih izvoda iz sadržaja broja, naslovnu stranu od tada krase fotografije iz različitih perioda postojanja jugoslovenske države. Broj 2 za 2011. godinu bio je posvećen godišnjici izbijanja građanskog rata na jugoslovenskom prostoru. Ukupno sedam radova je bilo posvećeno ratu na teritoriji jugoslovenskih republika Slovenije i Hrvatske, iz pera srpskih, hrvatskih i slovenačkih historičara. S obzirom da su se objavljivanjem prvih radova vezanih za raspad Jugoslavije i ratove na postjugoslovenskom prostoru na stranicama časopisa *Istorija 20. veka* i te teme lagano izašle na vidjelo srpske naučne javnosti, objavljivanje ovog tematskog broja pokazalo je da je upravo Institut za savremenu istoriju spreman da se sada i u budućnosti prihvati kompleksnog problema proučavanja nestanka socijalističke Jugoslavije i etničkih ratova koji su ga pratili. Treći broj za istu godinu je bio tematski povodom okruglog stola o političkim strankama u Srbiji u 20. vijeku, organizovanog u Institutu za savremenu istoriju u septembru 2011. godine, a na kome je učestvovalo 12 naučnih radnika. Upravo je prvih šest priloga u ovom broju časopisa proizašlo iz referata podnijetih na skupu (radovi

---

¹⁰ Небојша А. Поповић, *Српске парламентарне странке у Краљевини СХС 1918–1929*, Историја 20. века, бр. 2/2008, 84–108.

¹¹ Ранка Гашић, *Српска култура између два светска рата*, Историја 20. века, бр. 2/2008, 162–181.

¹² Момчило Павловић, *Срби у Југославији 1945–1974*, Историја 20. века, бр. 2/2008, 182–271.

¹³ Срђан Цветковић, *Политичка репресија у Србији и Југославији 1944–1985. Покушај квантификације и компарације неких параметара политичке репресије у Србији и Југославији 1944–1985*, Историја 20. века, бр. 2/2008, 272–314.

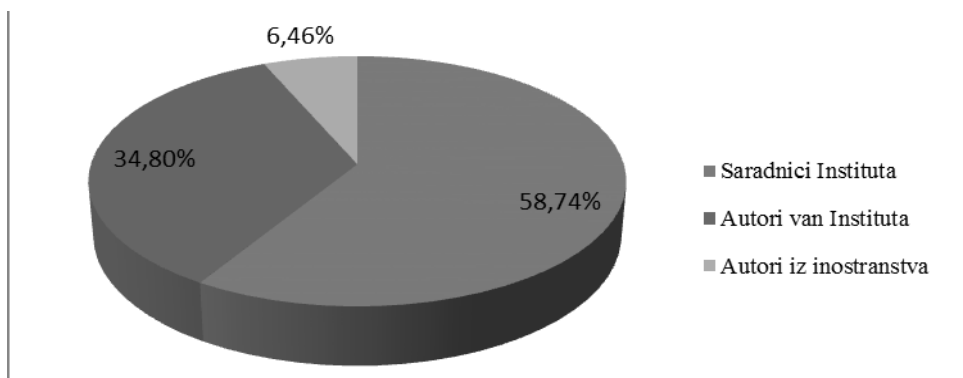
¹⁴ Драган Богетић, *Југославија у Хладном рату*, Историја 20. века, бр. 2/2008, 315–370.

¹⁵ Драгомир Бонцић, *Просвета и наука у Србији и Југославији 1945–1990*, Историја 20. века, бр. 2/2008, 390–436.

Momčila Pavlovića, Petera Radana, Srđana Cvetkovića, Koste Nikolića, Bojana B. Dimitrijevića i Srećka Mihailovića).

Iako je u pitanju časopis koji izdaje jedna naučno-istraživačka organizacija, on je od svog osnivanja bio potpuno otvoren i za autore iz drugih ustanova u zemlji i inostranstvu. Kako je to povodom 20-godišnjice izlaze-nja časopisa zapisao njegov prvi glavni i odgovorni urednik Nikola B. Popo-vić: „Izdavač, urednici i Uređivački odbor nikada časopis nisu videli kao institutski, gde bi saradnici Instituta za savremenu istoriju uživali bilo kakvu privilegiju i olako objavljivali svoje radove.“¹⁶ Osim saradnika Insti-tuta za savremenu istoriju, radove u časopisu su objavljivali i saradnici i naučni radnici sa fakulteta iz Beograda, Novog Sada, Kosovske Mitrovice, Sombora i Novog Pazara, kao i saradnici više instituta, nekoliko arhiva i muzeja. Među domaćim autorima koji su objavljivali tekstove na stranica-ma časopisa su i akademici Vasa Čubrilović, Vlado Strugar, Milorad Ekme-čić i Zoran Lakić, kao i mnogobrojni univerzitetski profesori. Među autori-ma iz inostranstva članke u časopisu su objavljivali naučni radnici i publici-sti iz Kine, Češke, Francuske, Sjedinjenih Američkih Država, Rusije, Velike Britanije, Belgije, Slovenije, Hrvatske, Mađarske, Bjelorusije i Australije. Naučni radovi objavljivani su u časopisu, osim na srpskom jeziku, i na eng-leskom, francuskom, ruskom, slovenačkom i hrvatskom jeziku. Ako obrati-mo pažnju na centralne rubrike časopisa (rasprave i članci, prilozi, kritike, polemike i dokumenti) vidjećemo da su većinski radove objavljivali saradni-ci Instituta za savremenu istoriju, ali i da je primjetan znatan broj radova koje su objavili saradnici sa drugih naučnih i kulturnih ustanova u zemlji, publicisti i mladi istoričari. Samo manji dio tekstova objavili su autori iz inostranstva. Procentualan odnos radova prema institucionalnoj pripadno-sti autora prikazan je na grafikonu:

Autori priloga prema institucijama zaposlenja

¹⁶ Н. Б. Поповић, *Двадесет година часописа Историја 20. века*, 10.

Tokom 30 godina izlaženja časopisa promjenilo se sedam glavnih i odgovornih urednika i osam uređivačkih odbora. Časopis je pod vođstvom Nikole B. Popovića i prvog Uređivačkog odbora (1983–1987) izašao u šest pojedinačnih brojeva i dva dvobroja. Pod uredništvom Branislava Gligorijevića (1988–1991) izašlo je ukupno četiri dvobroja. U periodu rada uredništva pod rukovodstvom Smiljane Đurović (1992–1995) izdata su dva dvobroja i tri pojedinačna broja. Redakcija predvođena Milanom Vesovićem (1995–1999) objavila je sedam pojedinačnih brojeva i jedan dvobroj i to ratne 1999. godine. Od broja 1 za 2000. godinu glavni i odgovorni urednik časopisa je postao Đorđe Borozan, a prvi put je Uređivački odbor imao i inostrane članove (Jan Pelikan iz Praga, Andrej Šemjakin iz Moskve, Nobuhiro Šiba iz Tokija i Novica Veljanovski iz Skoplja). Tokom rada prvog Uređivačkog odbora sa inostranim članovima (2000–2001) izdata su četiri pojedinačna broja.

Od 2002. godine glavni i odgovorni urednik časopisa postao je Kosta Nikolić. Rad novog urednika i novog Uređivačkog odbora obilježio je i početak izdavanja časopisa na ćirilicnom pismu. Prvobitnom odlukom da se časopis štampa na latinici željelo se postići da on bude dostupniji čitaocima u svim dijelovima Jugoslavije, a smatralo se i da će tako biti prijemčiviji čitaocima iz inostranstva. U kratkom periodu 2002–2005. godine, kada je časopis izlazio na ćirilici, štampano je sedam pojedinačnih brojeva. Takođe, od broja 1 za 2004. došlo je i do znatnije promjene izgleda naslovne strane, čime se i u pogledu likovno-grafičkog dizajna časopis počeo modernizovati. U kratkom vremenskom periodu koliko je djelovalo uredništvo na čelu sa Kostom Nikolićem (2002–2004) časopis je izlazio redovno, pa je objavljeno šest pojedinačnih brojeva.

Od broja 1 za 2005. godinu časopis kao glavni i odgovorni urednik predvodi Bojan B. Dimitrijević. Uređivački odbor iz prethodnog perioda je u potpunosti zadržan, kako kada su u pitanju domaći, tako i u pogledu inostranih članova. Već od narednog broja dolazi do manjih promjena u njegovom sastavu. Do znatnije promjene je, međutim, došlo dvije godine kasnije, pa iako je glavni i odgovorni urednik ostao isti, od broja 1 za 2007. godinu konstituisan je novi Uređivački odbor, koji u tom sastavu postoji i danas. Njegovi članovi iz zemlje su: Kosta Nikolić (zamjenik urednika), Nikola Žutić, Milan Koljanin, Miladin Milošević i Stanislav Sretenović kao sekretar, dok su inostrani članovi redakcije: Andrej Šemjakin (Институт славяноведения, Moskva), Nobuhiro Šiba (University of Foreign Studies, Tokio), Fransoa Rot (L'Université de Nancy 2, Nansi), Peter Radan (University of Sydney, Sidnej), Konstantin Nikiforov (Институт славяноведения, Moskva) i Lili Kerol (University of Kearney Nebraska, Kerni). Na čelu sa glavnim i odgovornim urednikom Bojanom B. Dimitrijevićem časopis *Istori-*

ja 20. veka dostigao je 2010. godine dinamiku izlaženja od tri broja godišnje, čime je pokazao svoju postojanost, sposobnost daljeg napretka, a time je i posvjedočio da se u istorijskoj nauci u Srbiji itekako radi, da se otvaraju nove teme, riješavaju stare nepoznanice, a poznati događaji sagledavaju iz drugačijeg ugla.

Pregled sastava svih uređivačkih odbora Istorije 20. veka

Uređivački odbor	1983–1987	1988–1991	1992–1995	1995–1999	2000–2001	2002–2004	2005–2006	2007–2013
Glavni i odgovorni urednik	Nikola B. Popović	Branislav Gligorijević	Smiljana Đurović	Milan Vesović	Đorđe Borozan	Kosta Nikolić	Bojan B. Dimitrijević	Bojan B. Dimitrijević
Član	Živko Avramovski	Stojan Kesić	Venceslav Glišić	Dragan Bogetić	Đoko Tripković	Goran Miloradović	Goran Miloradović	Kosta Nikolić
"	Toma Milenković	Đoko Tripković	Đuro Kovačević	Ljubodrag Dimić	Ljubodrag Dimić	Ljubodrag Dimić	Ljubodrag Dimić	Milan Koljadin
"	Slobodan Milošević	Milan Vesović	Momčilo Pavlović	Momčilo Pavlović	Nikola Žutić	Nikola Žutić	Nikola Žutić	Nikola Žutić
"	Todor Stojkov (1983)	Momčilo Zečević	Branke Petranović (do 1994)	Mihailo Vojvodić	Mihailo Vojvodić	Mihailo Vojvodić	Mihailo Vojvodić	Miladin Milošević
"	Mirosljub Vasić	Nikola Živković	Đorđe Stanković	Slavko Vukčević	Slavko Vukčević	Miladin Milošević	Miladin Milošević	/

Za trideset godina izlaženja objavljeno je 45 pojedinačnih brojeva i 9 dvobroja (ukupno 54 sveske). Kao dvobroj, časopis je prvi put izašao 1984, zatim 1986. i u kontinuitetu od 1988. do 1993. godine. Posljednji put časopis je u formi dvobroja izašao 1999. godine, kada je Savezna Republika Jugoslavija bila pogođena ratom, a naučni rad i raspoloživa sredstva za nauku bili svedeni na najmanju moguću mjeru. Ukupno su se na stranicama časopisa našle 1.133 bibliografske jedinice, koje, prema rubrikama, možemo ovako razvrstati: rasprave i članci 384, prilozi 99, prikazi 420, bibliografije 13, dokumenti 45, osvrti 66, polemike i kritike 14, historiografija 28, ogledi i eseji 13, jubileji 5, naučne informacije 25, hronike 7, i ostale manje i rijetke rubrike 14 (hronologija, metodologija, interdisciplinarna komunikacija, svedočanstva, ličnosti, pogledi i dr.).

S obzirom na smanjeno tržište, znatno teže finansijske okolnosti i umanjeno interesovanje široke javnosti prema naučnim istraživanjima, tiraž časopisa se mijenjao u godinama izlaženja. Počevši sa tiražom od 1.000 primjeraka, a u pojedinim slučajevima čak i 1.500, časopis je nakon raspada Jugoslavije počeo izlaziti u 500 primjeraka, ali se i to postepeno narednih godina smanjivalo. Danas izlazi u 250 primjeraka, a izdavanje časopisa se odvija prema međunarodnim standardima. Članke, rasprave i priloge prate rezimea na engleskom jeziku, sastavni dijelovi naučnih radova su i apstrakti (od 1993. godine), a klasifikaciju po UDK radi Narodna biblioteka Srbije (NBS). Časopis pripada kategoriji M 51 prema listi Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije. Otvorenost prema različitim mišljenjima i novim temama čini *Istoriju 20. veka* nezaobilaznom u bilo kom izučavanju moderne prošlosti Srbije i čitavog jugoslovenskog prostora. Zbog svoje važnosti za istorijsku nauku i trajnosti čija je potvrda ovaj jubilej od nesumnjivog je značaja da časopis *Istorija 20. veka* nastavi svoj život i dalji razvoj i u godinama koje predstoje.